

Historische Kring Losser (HKL)

De Historische Kring Losser zet zich sinds haar oprichting in 1969 in voor het behoud van het cultuur-historische erfgoed van de gemeente Losser (vooral van de dorpen Losser, Overdinkel en Glane), het vastleggen van informatie in publicaties en andere (audiovisuele) media en het organiseren van lezingen en exposities. Hierdoor blijft de kennis van het verleden actueel en wordt toegankelijk gemaakt voor een breed publiek.

Correspondentieadres:

Hogeweg 36
7582 CH Losser
Email: secretaris@historischekringlosser.nl
Website: www.historischekringlosser.nl

Bankrekening t.n.v. Historische Kring Losser

IBAN: NL 35 RABO 0337 3080 98
BIC: RABONL2U

Bestuur

Voorzitter

Thea Evers* Dr. Staringstraat 7 7582 BL Losser 053 5382613

Secretaris

Georg van Slageren* Hogeweg 36 7582 CH Losser 053 5382850

Penningmeester

Harry Dekkers Ludgeruslaan 12 7581 DD Losser 053 5387993

Leden

Peter Heerink Hogeweg 125 7582 CC Losser 053-5360520

Gerda Hogebrink Lutterstraat 55 7581 BT Losser 053 5381291

Andries Kuperus* Dr. L. de Bruijnstr. 12 7582 AA Losser 053 5383196

Chris Meekers Allemansweg 52 7582 HL Losser 053 7519669

Bennie Nijhof Kerkhofweg 195 7586 AD O'dinkel 053 5382778

Jack Scholtens* Heidehof 54 7581 VJ Losser 053 5385756

André van der Veer Willibrordlaan 38 7581 DT Losser 053 5383192

*) Redactie van Oet Dorp en Marke

Aangevuld met: Sietse Smit, Scholtinkstraat 54, 7581 GS Losser (053 538 6834)

Oet Dorp en Marke Losser

Wordt aan het eind van elk kwartaal toegezonden aan de leden van de HKL.

De jaarcontributie bedraagt € 15,00 (bij postverzending € 18,00) per jaar.

Overname (geheel of gedeeltelijk) en publicatie van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie en bronvermelding.

ISSN: 1568-4711 (Oplage 850 ex.) (Druk: Drukkerij Jansen Losser)

Omslagfoto:

De in 1909 in Overdinkel geboren pater Hendrik Oude Engberink, hier gefotografeerd in 1937 toen hij in zijn geboortedorp zijn eerste Heilige Mis opdroeg. De pater werd in september 1942 op Guadalcanal door Japanse soldaten vermoord. Lees het artikel op pagina 9 en volgende.

Inhoudsopgave

<i>Historische Kring Losser (HKL)</i>	1
<i>Van de redactie</i>	3
<i>Van het bestuur</i>	4
<i>Agenda</i>	4
<i>Jaarverslag 2014</i>	5
<i>Georg van Slageren</i>	
<i>Hendrik Marinus Oude Engberink S.M.</i>	9
<i>Georg van Slageren</i>	
<i>Oom is terug uit Indië</i>	17
<i>Andries Kuperus</i>	
<i>De bevrijding van Overdinkel</i>	23
<i>Herman en Adele Noordkamp - Olde Bolhaar</i>	
<i>Paultjes herinneringen (4)</i>	26
<i>Paul Bulters</i>	
<i>'Oet het kaske van oom Gerrad'</i>	28
<i>Georg van Slageren</i>	
<i>Een Neomist in Overdinkel?</i>	32

Fotoverantwoording:

Tenzij anders vermeld zijn de foto's afkomstig uit het archief van de HKL.

VAN DE REDACTIE

Het is een goede gewoonte dat in het eerste nummer van een nieuwe jaargang van Oet Dorp en Marke aandacht besteed wordt aan Oorlog en Bevrijding. Bijzonder is dat we nu aandacht besteden aan (de) oorlog 'Overzee'.

Het eerste artikel, dat u over dit onderwerp kunt lezen, gaat over de in 1909 in Overdinkel geboren pater Hendrik Oude Engberink, die in 1942 als missionaris op het eiland Guadalcanal, in de Pacific, door de Japanse bezetter werd vermoord. In Overdinkel blijkt hij nagenoeg vergeten te zijn, maar gelukkig kwam er van elders nog behoorlijk wat informatie binnen. Genoeg in elk geval voor Georg van Slageren om pater Oude Engberink uit de anonimiteit te halen waarin hij ten onrechte verkeerde.

Een tweede artikel gaat over de zogenoemde 'politioele acties', die Nederland in 1947 en 1948 in Nederlands-Indië uitvoerde. Ondanks het verhullende woordgebruik was dit 'gewoon' een oorlog, waarin ook vier jongemannen uit de gemeente Losser om het leven kwamen. Hun namen staan op het gemeentelijke oorlogsmonument vermeld, maar ook zij kregen tot nu toe niet de aandacht die zij verdienen. Voor een deel krijgen ze dat wel in het artikel dat Andries Kuperus onder de titel 'Oom is terug uit Indië' schreef. Het blijkt echter dat we maar heel weinig informatie over deze Indiëgangers hebben en daarom doet Andries een beroep op onze lezers om deze weinige informatie aan te vullen.

De herinneringen aan de oorlogsjaren worden afgesloten met een bijdrage van Herman en Adele Noordkamp - Olde Bolhaar, die vertellen over hoe zij de bevrijding van Overdinkel op 3 april 1945 hebben beleefd.

En verder vindt u in dit nummer het Jaarverslag 2014 van de HKL en een verhaal over een tabaksdoo, die de gemeenteontvanger van Losser in 1924 bij een ambtsjubileum van het secretariëpersoneel ten geschenke ontving. Wij hopen dat u aan dit verhaal en ook aan de herinneringen van Paul(tje) Bulters veel plezier zult beleven.

De Redactie

VAN HET BESTUUR

Incasso contributie 2015

Bij de vele leden, die een incassomachtiging hebben afgegeven, zal de contributie 2015 in april worden afgeschreven. Leden zonder machtiging ontvangen in die maand een nota.

AGENDA

Zondag 19 april: Jaarvergadering en excursie

De jaarvergadering zal worden gehouden op zondagmiddag 19 april 2015 bij Hotel Smit. De vergadering begint om 13.00 uur. Na de gewoonlijk korte bijeenkomst willen we een bezoek brengen aan **Schüttorf**. In 1650 schilderde Jacob van Ruisdael er een stadsgezicht en het laatgotische raadhuis is al meer dan vijf

eeuwen het middelpunt van de stad. De toren van de protestantse kerk is maar liefst 81 meter hoog en wordt dan ook 'de reus van Schüttorf' genoemd. 'Achter elke steen in dit stadje gaat een stukje historie schuil', aldus hun eigen wervende brochure.

We worden er rondgeleid en daarna is er gelegenheid om samen koffie te drinken, natuurlijk 'mit Kuchen'.

We rijden met eigen vervoer en zoveel mogelijk samen in één auto. Er zijn aan deze excursie geen kosten verbonden. Het aantal deelnemers is in verband met de rondleiding, **beperkt tot 50 personen** en aanmelding is op volgorde van binnenkomst.

Wanneer u aan deze excursie wilt deelnemen kunt u zich tot uiterlijk 7 april 2015 aanmelden bij Thea Evers, tel 053 5382613, of thea.evers@home.nl

JAARVERSLAG 2014

Ledengroei

Op 31 december 2014 telde de Historische Kring Losser 774 leden. Dat zijn er 70 meer dan aan het begin van het jaar.

In het jaarverslag over 2012 schreven wij, naar aanleiding van de ledengroei over de jaren 2011 en 2012, dat we tevreden zouden zijn als we op 1 januari 2015 zouden kunnen constateren dat die ledengroei zich op dezelfde wijze doorgezet had. En we rekenden uit dat we dan aan het eind van het jaar 2014 770 leden zouden moeten hebben. We kunnen dus tevreden zijn! Zelfs nog ietsje meer dan dat. Soms begrijpen we zelf niet eens goed waar die groei vandaan komt. In de laatste vier jaar rond 200 (!) leden erbij. Wij willen vooral onze huidige leden bedanken, want zij blijken onze beste ambassadeurs om familie, burens, vrienden en bekenden, die dat nog niet zijn, lid te maken.

Die ledengroei maakt het voor de HKL mogelijk om bestaande activiteiten uit te breiden en nieuwe te ontwikkelen.

Zo konden we in 2014 een extra dikke (76 pagina's) uitgave van Oet Dorp en Marke met een oplage van 1000 exemplaren wijden aan het 60-jarig jubileum van de Losser Böggelrieders en Daansers. En als klap op de vuurpijl ontvingen alle leden, ter gelegenheid van ons eigen 45-jarig jubileum, gratis het door Frans Jacobs geschreven boek:

Recht en onrecht in de Marke Losser

De presentatie vond plaats op maandagavond 17 november op een 'gewone' ledenavond. De zaal was overvol. Het eerste exemplaar van het boek werd door voorzitter Thea Evers aangeboden aan de schrijver Frans Jacobs. Symbolisch, want hij vertegenwoordigde daar op eigen verzoek alle leden, die het boek daarna gratis thuis bezorgd kregen. Paula Ketz (Kets and Dogs grafisch ontwerp, Zwolle) tekende voor de vormgeving van het boek. Er is bewust voor gekozen om er een toegankelijk boek van te maken, bestemd voor een breed publiek. Voor degenen die zich wat meer in de materie willen verdiepen, zijn de 500 originele documenten, waarop het boek is gebaseerd, toegevoegd op een DVD.

Afbeelding: Omslag van de fietsroute

En met twee bij het boek horende fietsroutes kan men zich in de omgeving van Losser en Overdinkel op het spoor van de Marke laten zetten en in het landschap beleven wat er nu nog aan die Marke herinnert. Zo kan iedereen aan zijn trekken komen met dit prachtige boek. Het werd in een oplage van 1000 exemplaren gedrukt en van de voor de verkoop bestemde boeken resteert nog slechts een zeer beperkt aantal.

Sponsoring

De uitgave van *Recht en onrecht in de Marke Losser* werd financieel mede mogelijk gemaakt door het Rabo Coöperatiefonds, de Losserse Ondernemers Club, de Stichting Jordaan - van Heek en het Juulkesfonds. Nu er voor ons bij de gemeente Losser geen mogelijkheden voor incidentele subsidies meer bestaan, zijn wij deze subsidienten extra erkentelijk voor hun (royale) steun.

Die erkentelijkheid willen we ook uitspreken naar de sponsoren, die ons steunen door hun advertenties in Oet Dorp en Marke en we onderstrepen dat door de oude uitroep: **KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS.**

De Avonden, de Middag (excursie) en Andere activiteiten

We begonnen het jaar 2014 op 6 januari met onze **Niejaarsvisite**. Zoals altijd een zeer geanimeerde bijeenkomst. De zaal zat helemaal vol met blije mensen, die door het bestuur knieperkes en boer'njongens kregen aangeboden. Thea Evers en Jack Scholtens hadden een mooie quiz gemaakt.

Op 10 februari vertelde Jan Bornebroek uit Enschede ons alles wat hij weet over '**Boerenmagie**' en dat bleek heel wat te zijn. Het was een geslaagde en goed bezochte avond.

'Goed bezocht en geslaagd' is ook van toepassing op 18 maart toen we in 'eigen beheer' een avond over '**Rijksmonumenten**' verzorgden. Thea Evers en Bennie Nijhof vertelden het verhaal aan de hand van een PowerPoint-presentatie met veel mooie foto's.

De **Jaarvergadering** werd gehouden op zondagmiddag 13 april en daarna brachten we een bezoek aan het Falkenhofmuseum in Rheine. Daar was een bijzonder interessante expositie ingericht over de adellijke familie Van Morriën, die het kasteel van 1571 tot 1799 bewoonde. De 33 deelnemers aan de excursie genoten na afloop van Kaffee mit Kuchen

Na de zomer startten we al vroeg met een lezing van drs. Dick Schluter uit Enschede over de '**Slag om Arnhem**'. De lezing vond plaats op 15 september, praktisch op de dag af 70 jaar nadat die slag begon. Er werd speciaal aandacht besteed aan de betekenis die deze slag ook voor Twente heeft

gehad, waarbij ook de rol van Henk Brinkgreve werd belicht. Er was veel belangstelling voor deze avond.

Op 13 oktober vertelde Pierre Geelen over **'Ontwerpen en bouwen voor de textielindustrie in Twente'**. De heer Geelen is een zoon van de bouwer van de fabrieksschoorsteen van Van Heek in Losser en verraste ons in oktober 2010 al eens met een bijzonder interessante lezing over historische fabrieksschoorstenen. Nu kwam hij naar Losser met een presentatie over de bouw van de bijbehorende fabrieken, vooral in Twente. Pierre Geelen is een levendige verteller, die voor de tweede keer in Losser een groot en aandachtig gehoor vond.

Op 17 november was de laatste ledenavond van het jaar. Het was ook het hoogtepunt van het jaar, met de presentatie van het boek **'Recht en onrecht in de Marke Losser'**.

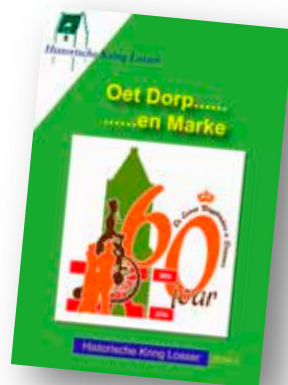
Regelmatig houden we echter ook zelf lezingen. Sietse Smit, Bennie Nijhof, Thea Evers en Georg van Slageren hebben diverse onderwerpen beschikbaar, die ze graag met anderen (ook buiten de HKL) willen delen. Voor meer informatie kunnen belangstellenden contact opnemen met de genoemde personen of mailen naar secretaris@historischedkringlosser.nl.

Oet Dorp en Marke

Oet Dorp en Marke is het belangrijkste medium waarmee de HKL zich profileert. Door de sterke ledengroei werd de reguliere oplage verhoogd van 750 naar 800 exemplaren.

Het herfstnummer van dit jaar was een 'special'. Het telde maar liefst 76 redactionele pagina's en verscheen in een oplage van 1000 exemplaren. Dit nummer was helemaal gewijd aan het 60-jarig jubileum van de Losser Böggelrieders en Daansers. Verschillende 'Böggels' en andere gastschrijvers leverden bijdragen voor dit nummer. De redactie van Oet Dorp en Marke heeft aan het maken van deze 'special' en aan de samenwerking met de Böggels veel plezier beleefd (en dat was wederzijds hebben we begrepen).

Het blijft verheugend dat we er steeds vrij gemakkelijk in slagen om een kwalitatief goed en door onze lezers ook hoog gewaardeerd tijdschrift te maken. Regelmatig leveren ook derden een belangrijk aandeel in de kopij.

Open Monumentendag

Open Monumentendag (OMD) vindt in de gemeente Losser plaats met financiële steun van de gemeente en wordt

georganiseerd onder auspiciën van de HKL en DDM (De Lutte). Het landelijke thema voor OMD 2014 was Op Reis. In Losser waren op de zaterdag de gebruikelijke monumenten open gesteld. Het Syrisch-Orthodoxe klooster in Glane trok de meeste belangstellenden met een rondleiding voor 110 personen. In de Lutte vond op de zondag (14 september) op het voorterrein van Dorpsboerderij erve Boerrigter een manifestatie plaats van mobiel erfgoed. Men kreeg daar een indruk van de wijze van vervoer door de jaren heen. Tentoongesteld werden oude auto's (oldtimers), motoren, brom(fietsen) en rijtuigen zoals ze voornamelijk gebruikt werden op het platte land (o.a. koetsen), maar ook twee oude autobussen en een replica van de eerste Benz uit 1886. En binnen, in de boerderij, was een foto-expositie van mobiel erfgoed en oude handels(Hessen)wegen te bezichtigen.

Wat verder nog ter tafel moet komen

Ook dit jaar ontbrak de HKL niet bij de Oldtimershow op het terrein van steenfabriek De Werklust en op 'Brueghel'. En voor het eerst waren we ook met een kraam present tijdens het Euregiofeest in Overdinkel. En het loont om op die dagen zichtbaar te zijn. In totaal konden we tijdens deze drie evenementen bijna 40 nieuwe leden inschrijven.

Over zichtbaarheid gesproken: Sinds de lancering van het nieuwe huis-aan-huisblad 'De Week van Losser' in september 2014 krijgen we in dat blad bijna maandelijks ruimte voor een kort artikel met een mooie foto. Wij proberen met onze bijdragen aansluiting te vinden bij 'historische actualiteit'. Zo hebben we in de afgelopen maanden aandacht kunnen geven aan gebeurtenissen in Losser en Glane uit de laatste oorlogsmaanden, nu precies zeventig jaar geleden.

En het hele jaar zijn we dag en nacht te vinden op Facebook en op onze website (www.historischekringlosser.nl). En vergeet ook niet op die site eens een kijkje te nemen in onze verzameling met bidprentjes. Jack Scholten heeft er (medio februari) al meer dan 14.000 gedigitaliseerd .

Losser, maart 2015

Georg van Slageren
(secretaris)

HENDRIK MARINUS OUDE ENGBERINK S.M.

Overdinkelse pater in september 1942 door Japanners op Guadalcanal vermoord

Uit onze bidprentjescollectie

Waartoe een eenvoudig bidprentje (uit onze eigen collectie) kan leiden, blijkt uit het hierna opgetekende levensverhaal van Hendrik Marinus Oude Engberink. Wij hopen dat hiermee deze uit Overdinkel afkomstige missionaris, die in september 1942 (niet oktober, zoals op het bidprentje staat) door de Japanners op Guadalcanal werd vermoord, uit de anonimiteit wordt gehaald, waarin hij ten onrechte lange tijd heeft verkeerd.

Hendrik (Henk) Oude Engberink werd op 28 juni 1909 geboren in Overdinkel, dat op dat moment nog niet over een eigen rooms-katholieke kerk beschikte. De Gerardus Majellakerk werd pas in 1910 ingewijd, daarom werd de boreling (dezelfde dag nog) gedoopt in de H. Maria Geboortekerk in Losser.

Geboortehuis Henk Oude Engberink aan de Goormatenweg 34 in Overdinkel

Het gezin Oude Engberink woonde O 370 ('O' staat voor Overdinkel), nu is het Goormatenweg 34. Vader Gerhardus en moeder Johanna Maria Nijhuis (uit De Lutte) trouwden in mei 1907 en kregen vijf kinderen: Johan, Hendrik, Gerard, Marie en Bernhard. Vader overleed op 21 juni 1918 en was toen nog maar 39 jaar. Dat broer Gerard bij zijn grootouders in De Lutte grootgebracht is, zal wel niet uit weelde zijn voortgekomen.

Overdinkel breidde zich in die jaren sterk uit. Daarom werd er in 1910 ook een (gemeente)school (met twee lokalen) gebouwd. De school was kennelijk niet op de groei berekend, want twee jaar later kwamen er al twee lokalen bij. Pas in 1918 werden op initiatief van pastoor Van Laak een bewaarschool en een meisjesschool gesticht. Waarschijnlijk heeft de jonge Henk nog net het laatste jaar van de lagere school op de in 1921 geopende r.k. jongensschool doorgebracht.

Het Maristenklooster in Hulst

Daarna vertrok hij naar het juvenaat van de paters maristen in Hulst (Zeeuws - Vlaanderen), waar hij tot 1929 zou blijven.

Een **juvenaat** is een instelling die vaak aan mannenkloosters was verbonden en die de eerste fase vormde in de opleiding tot kloosterling. De leerlingen waren in de regel intern. Feitelijk staat een juvenaat gelijk aan een kleinseminarie. Parochiepriesters worden gewoonlijk in een bisschoppelijk kleinseminarie opgeleid. Het juvenaat was een kleinseminarie van een kloosterorde of congregatie, in dit geval dus van de maristen. Door de secularisering zijn de meeste juvenaten omgevormd tot reguliere gymnasia. (Wikipedia).

Van 1929 tot 1931 volgde Henk de lessen filosofie in het Sint-Olavklooster te Glane. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat de keuze voor de maristen is te danken aan de aanwezigheid van dit maristenklooster in de nabijheid van zijn geboortedorp.

Het St. Olavklooster in Glane, begin 20ste eeuw.

Hij vervolgde zijn studie van 1931 tot 1937 in Frankrijk (Ste Foy-lès-Lyon) en België (Differt), onderbroken door het noviciaat (proeftijd voor kandidaat-religieuzen). Op 17 september 1933 deed hij zijn professie (het afleggen van de kloostergeloften), in de sociëteit van Maria (paters maristen) in La Neylière (nabij Lyon). De priesterwijding volgde op 21 februari 1937 te Differt.

Op 25 augustus 1937 droeg pater Hendricus zijn eerste heilige mis op in Overdinkel. Voor die gelegenheid werd de foto gemaakt, die het omslag van dit nummer van Oet Dorp en Marke siert.

Pater Hendricus in 1937 als neomist in Overdinkel. Naast hem zit zijn moeder en aan de andere kant pastoor J. Schoemaker, die pastoor Van Laak na diens overlijden in 1930 had opgevolgd. Aan de andere kant van moeder zit pater Laarveld van het Sint-Olavklooster in Glane.

Vertrek naar de Missie

Na zijn wijding vertrok pater Hendricus naar de missie van de Zuid-Salomonseilanden (Oceanië) en werd benoemd in Ruavatu aan de zuidkust van het eiland Guadalcanal.

Op 7 december 1941 deed de Japanse marine, ondersteund door de luchtmacht, een aanval op de Amerikaanse marinebasis Pearl Harbor op Hawaï. De aanval was bedoeld om het grootste deel van de vloot van de Verenigde Staten te vernietigen, zodat Japan vrij spel zou hebben in de Pacific. De aanval kwam als een grote schok voor het Amerikaanse volk en leidde rechtstreeks tot de Amerikaanse betrokkenheid bij de Tweede Wereldoorlog. De volgende dag verklaarden de Verenigde Staten de oorlog aan Japan. De

strijd tussen deze grootmachten zou zich voornamelijk in de Pacific afspeelen.

Op 30 maart 1942 viel het eerste eiland van de Salomon-archipel 'Shortland' in handen van de Japanners. Van daaruit begon daarna de campagne op de Noord-Salomonseilanden, die zonder slag of stoot genomen werden. De Japanners landden op 3 mei 1942 op Tulagi een van de kleinere Zuid-Salomonseilanden gelegen tussen Malaita en Guadalcanal. De eerste verkenningstroepen van de Japanners kwamen in juni op Guadalcanal aan land, waar ze in de loop van juli in de Lunga-vlakte gelegen tussen Honiara en Ruavatu, begonnen met de aanleg van een militaire luchtmachtbasis.

De statie Ruavatu werd naast pater Oude Engberink ook bediend door de Amerikaanse marist pater Arthur Duhamel. Ook waren er drie Franse misiezusters van de sociëteit van Maria werkzaam: zuster Maria Odilia, zuster Maria Sylvia en zuster Maria Edmea. Op 2 augustus 1942 overvielen Japanse soldaten Ruavatu. De twee paters en twee zusters werden gevangen genomen. Onder bewaking van zeven soldaten moesten ze naar het dorp lopen waar de Japanse commandant verbleef. Deze ondervroeg hen over nationaliteit, werkzaamheden etc. Maar waar het eigenlijk om begonnen was: Eén van de paters zou met een speciale opdracht naar de Amerikaanse troepen moeten vertrekken om hen duidelijk te maken dat het, gezien de overweldigende Japanse overmacht op het eiland, nutteloos was de strijd voort te zetten. De enige kans op redding voor de Amerikanen was dat ze zo vlug mogelijk het eiland zouden verlaten. De betreffende pater moest na zijn opdracht onmiddellijk terugkeren, anders zouden de anderen als gijzelaars gedood worden. De beide paters antwoordden dat zij als missionarissen zich niet met militaire en politieke kwesties wilden bemoeien. Driftig geworden door deze weigering stuurde de commandant de gevangenen onder bewaking naar een hut gelegen aan de rand van het dorp. De vier missionarissen bereidden zich voor op het ergste. Ondertussen hadden de Amerikanen een aanval ondernomen in de richting van dat dorp. Er bleef nu geen tijd over om zich nog langer met die onwillige missionarissen bezig te houden: ze werden vrijgelaten en keerden naar Ruavatu terug.

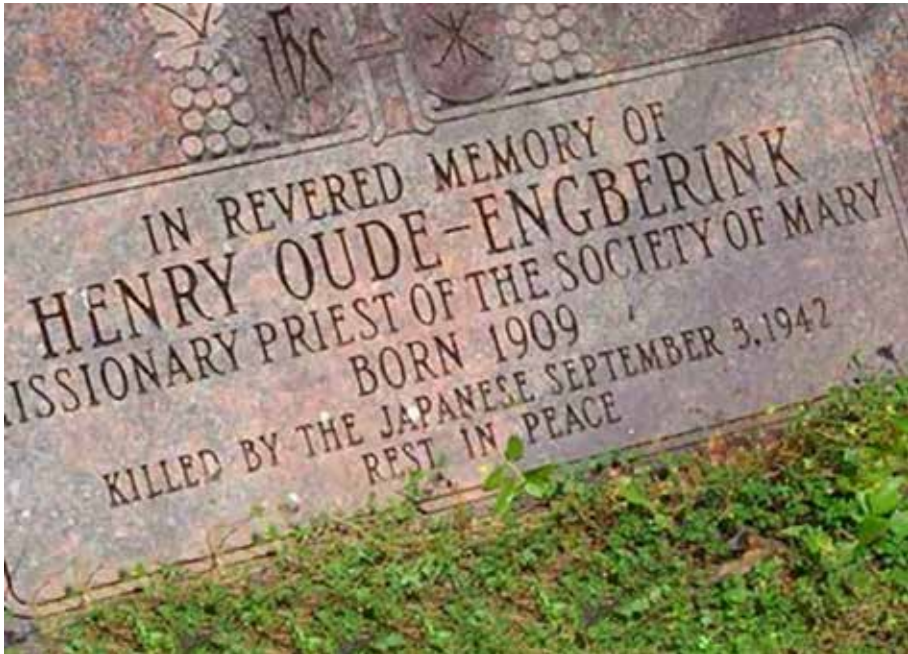

Op 7 augustus 1942 landden 17.000 Amerikaanse mariniers op Guadalcanal. Daarmee begon een tijd van zware gevechten. Nadat een elitecorps van de Japanse keizerlijke garde op 21 augustus niet ver van Ruavatu in een hinderlaag was gelopen, kwamen Japanse soldaten op de statie van Ruavatu. Op 30 augustus namen ze de twee paters mee en twee van de zusters. Zuster Maria Edmea had koorts en hoefde niet mee, maar ze zou enige dagen later wel opgehaald worden. Dat is haar redding geweest. Ze kon vluchten. De missionarissen mochten ditmaal niets meenemen, de reis zou niet ver zijn. Een dag of twaalf trokken ze, gedwongen door de Japanners, op en neer met het bewegelijke front.

Zo brachten ze die dagen door, bijna zonder voedsel, uitgeput en voortdurend met de dood voor ogen. In de loop van de maand september 1942 ging de Nederlandse pater marist Albert de Theye, werkzaam in Avu-Avu aan de zuidkant van Guadalcanal, met gevaar voor eigen leven, op zoek naar de vier missionarissen. Hij trof eind september 1942 in de buurt van Ruavatu een inheems opperhoofd aan, dat hem vertelde dat hij een aantal dagen eerder (het moet rond 23 september zijn geweest) de lijken van de vier missionarissen in een hut had ontdekt. Ze waren met bajonetsteken om het leven gebracht. Het opperhoofd had samen met inboorlingen de lijken met bladeren en zand bedekt, want ze waren niet begraven. Wanneer de missionarissen precies zijn vermoord, is niet te achterhalen. Waarschijnlijk tussen 3 en 15 september 1942. Toen begin maart 1943 het oorlogsgeweld op Guadalcanal was geluwd, gaf de Amerikaanse generaal-majoor J. Lawton Collins, oud-leerling van de paters maristen, opdracht om de stoffelijke resten van de twee paters en de twee zusters over te brengen naar Ruavatu. Daar werden zij vóór de kerk begraven.

Deze foto van het graf van pater Oude Engberink in Ruavatu is beschikbaar gesteld door de heer Gerard Oude Engberink, een neef van de pater. Helaas is niet bekend wanneer de foto gemaakt is. Waarschijnlijk zijn het Amerikaanse militairen die bij het graf een herdenking houden.

Gedenksteen op het graf van pater Oude Engberink

Martelaarschap

In het boek, waaraan ik veel informatie voor dit artikel ontleende (zie bij Verantwoording), wordt ook de aard van het martelaarschap van pater Hendricus besproken.

De motieven voor de moordpartij zijn niet bekend. Het is waarschijnlijk dat de Japanners de blanke missionarissen uit wraak of uit veiligheidsoverwegingen vermoord hebben. De Japanners werden geconfronteerd met zware verliezen, die te maken hadden met het feit dat de Amerikanen, in ieder geval met de hulp van inlanders, over precieze informatie betreffende Japanse troepenbewegingen beschikten. Misschien dachten de Japanners dat ook de blanke missionarissen de Amerikaanse inlichtingendienst hielpen. Van diverse kanten is het gerucht bevestigd dat één van de blanke missionarissen in die periode heen en terug door de Japanse linies is gegaan om contact te krijgen met de Amerikanen. En tenslotte was pater Duhamel een Amerikaan.

Er is op grond van de getuigenissen van inlanders, medebroeders, missionarissen en Amerikaanse legerautoriteiten geen twijfel aan het gewelddadige karakter van de dood van de omgekomen missionarissen.

Pater Oude Engberink bleef in een hoogst gevaarlijke crisisperiode trouw op zijn post omwille van de mensen, die aan zijn zorg waren toevertrouwd. Van belang is ook het getuigenis van een pater Albert de Theye. Hij werkte aan de zuidkust van Guadalcanal en was in zekere zin een buurman van pater Oude Engberink. Pater De Theye bezocht pater Oude Engberink begin mei 1942 . De Japanners hadden het eiland Tulagi bezet en konden op elk moment op Guadalcanal arriveren. Pater De Theye sprak met pater Oude Engberink over de gevaarlijke situatie en de missionarissen overlegden wat te doen, wanneer de Japanners hen zouden aantreffen. Pater Oude Engberink zei toen dat hij vanuit het evangelie wist dat hem op zo'n moment 'zou worden ingegeven wat hij moest zeggen'. Dit antwoord zegt in ieder geval, dat pater Oude Engberink beseftte hoe gevaarlijk de situatie was en dat hij die situatie bewust accepteerde in het licht van zijn roeping (zie Mattheus 10: 18-20, waar sprake is van de vervolging van de getuigen van Jezus).

Georg van Slageren

Verantwoording

Oud-marist Cor van de Wiel uit Losser kon mij veel vertellen over de maristen en bracht mij in contact met pater Wilfried Brand S.M., beheerder van het archief van de Nederlandse provincie van de pater maristen in Hulst (Zeeuws- Vlaanderen). Pater Brand is auteur van hoofdstuk XII van het boek 'Getuigenissen van Christus'. R.K. Bloedgetuigen uit Nederland in de twintigste eeuw. Aan dat hoofdstuk ontleende ik veel informatie voor dit artikel. Bennie Nijhof sprak met Gerard Oude Engberink uit Overdinkel, een inmiddels ruim 80-jarige neef (zoon van de oudste broer) van de pater, die ook enkele foto's beschikbaar stelde.

OOM IS TERUG UIT INDIË

De schrijver van dit artikel is bijna vijf jaar oud als er iets gebeurt wat hem als één van zijn eerste herinneringen messcherp is bijgebleven. Thuis spelend in de gang, waar door de facetraampjes in de voordeur steeds wisselende kleuren op het vloerkleed werden geprojecteerd (hij kon er geen genoeg van krijgen), wordt er aangebeld en komt een grote vreemde meneer binnen. Op zich niet echt iets bijzonders ware het niet dat deze meneer iets voor mij had meegebracht. Een zakje met kleine kleurige aardewerk knikkertjes (zgn. marmotjes). Mijn eerste aardse bezit in een tijd dat er nog bijna niets te krijgen was. Wat hieraan vooraf is gegaan wist ik uiteraard niet.

Later vernam ik dat mijn oom in Indië was geweest en met een grote boot was teruggekomen. Zonder enig besef wat hierachter schuilging kabbelde mijn leventje rustig verder en werd alles wat nadien gebeurde als normaal opgevat. Oom vond een baan, trouwde, kreeg kinderen en het leven ging gewoon verder. Maar was dat wel zo?

Het Franse turbine-stoomschip 'Pasteur' heeft begin 1950 rond 4.000 manschappen met volledige bepakking en bagage in de recordtijd van 17 dagen naar Nederland teruggebracht. Wegens ruimtegebrek (hoe is het mogelijk) op dit voormalige cruiseschip werden de aardappelen voor onderweg in het zwembad opgeslagen. Voor velen een eerste kennismaking met de overvloedige Franse keuken en met wijn. Het debarkeren alleen al nam twee dagen in beslag. Een fraai verslag met foto's van deze en andere reizen is terug te vinden op: www.boordgeld.nl.

Een 30.000 tonner meert in Amsterdam

4000 Nederlandse jongens in het vaderland terug

(Van onze speciale verslaggever.)

AMSTERDAM, 25 Febr. — Tienduizenden uit alle hoeken van Nederland hebben gisteren langs Noorderkanaal en IJ — bij de sluis van IJmuiden, in Velsen, bij de Spaarndammerpoort, bij de Hembrug en in Amsterdam hazen gevormd bij de aankomst van de „Pasteur“.

De „Pasteur“ passeert het Steenen Hoofd in de Amsterdamse haven op haar weg naar de Java-kade.

stouffeld”. Aan boord van het Korvet bevonden zich de Franse am

Waarom deze inleiding? Thuis werd hierover nooit meer gesproken en dat is misschien wel illustratief voor de gang van zaken in het toenmalige Nederland. Iedereen was druk met zichzelf en wat er in Indië was gebeurd was voor het grote publiek veelal volkomen abstract. De manier waarop informatie over de politionele acties aan de pers werd vrijgegeven was (bewust) summier en onjuist. Door de latere gebeurtenissen wilde men dit stuk geschiedenis misschien maar liever 'vergeten' en konden onze veteranen feitelijk nergens meer hun verhaal kwijt behalve binnen de eigen kring. Door dit gebrek aan begrip en erkenning is aan velen groot onrecht gedaan.

Aan de Losserse slachtoffers van de politionele acties is tot nu toe niet veel aandacht besteed.

Er is - voor zover ik weet - ook weinig over hen bekend. Als er onder onze lezers mensen zijn die over meer informatie beschikken dan kom ik graag met hen in contact. Ik hoop met dit artikel een bijdrage te leveren aan een begin van erkenning voor de vier slachtoffers, waarvan de namen op het Losserse oorlogsmonument vermeld staan.

Van één van hen, Gerhardus Schurink, vond ik een bidprentje en een foto in de collecties van de Historische Kring Losser. U ziet ze hierbij afgedrukt.

Het bestuderen

van de materie wordt bemoeilijkt door het ontbreken van betrouwbare gegevens. Vaak zijn deze tegenstrijdig en moeilijk vergelijkbaar. De vraag in hoeverre er sprake is geweest van oorlog kan met de huidige kennis van zaken echter volmondig met ja worden beantwoord. Saillant is bijvoorbeeld dat ik in een klein artikeltje van begin 1950 voor het eerst op een aantal van bijna 60.000 manschappen kom, die zich op dat moment nog in Indië bevinden. Een dergelijk gegeven was ik niet eerder tegengekomen.

Steeds meer troepen terug

Acht schepen in buitenland gecharterd

Naar wij vernemen is de regering er in geslaagd acht buitenlandse schepen te charteren voor het transport van Nederlandse troepen van Indonesië naar Nederland. Zes van deze schepen zijn Amerikanen — aangenomen moeƿ worden Victoryschepen — die alle de naam van een generaal dragen. Een schip vaart onder Panamese vlag.

De eerste van de extra-boten zullen nog deze maand uit Djakarta vertrekken. Zij zullen in Nederland arriveren in de periode van ongeveer half Maart tot half April.

Voor velen is dit bericht belangrijk nieuws. Het wil zeggen dat behalve de troepen die met de Nederlandse schepen repatriëren, van 15 Maart tot eind April extra tien duizend man uit Indonesië komen.

Bovendien bestaat goede kans, dat de regering nogmaals — waarschijnlijk eind Mei tot begin Juni — de Pasteur zal kunnen charteren, die op het ogenblik voor de Franse regering een uit- en thuisreis maakt.

De komende drie maanden zullen door deze maatregelen circa 23.000 man naar Nederland komen, d.w.s. p.m. 40 procent van alle troepen die thans nog in Indonesië zijn.

Een van de weinige publicaties waarin concrete aantallen worden genoemd.

Hetzelfde geldt voor het aantal slachtoffers van de acties sec. Enerzijds kom ik op ruim 2.500 gesneuvelden; dan weer op rond 6.000 slachtoffers maar dan inclusief ongelukken, 'friendly fire', (tropische) ziekten of vermisten. De beide politionele acties zouden 'slechts' 280 slachtoffers hebben geëist, maar elders tref ik gegevens aan waaruit blijkt, dat er alleen al in de eerste

helft van 1949 meer dan 1.000 gesneuvelden zijn. Hoe vermisten zijn meegemeld is volstrekt onduidelijk. Verder blijkt in een andere publicatie dat het expeditieleger los van het K.N.I.L. (Koninklijk Nederlands Indisch Leger) 100.000 man bedroeg. Alleen al uit Losser, Glane en Overdinkel zijn destijds ruim 250 dienstplichtigen opgeroepen. Een lijst met hun namen en overige gegevens is beschikbaar bij de Historische Kring Losser.

Bij terugkeer uit Indië hebben deze mensen (of sommigen van hen?) wel enige aandacht gekregen, zo blijkt uit een Oorkonde namens de inwoners van Losser aangeboden door een Comité uit de bevolking. Het zou mooi zijn als het archief van dit Comité nog eens boven water zou komen. De vier tijdens de politionele acties en in de periode daarna gesneuvelden uit de gemeente Losser liggen begraven op diverse erevelden op Java. De hierna vermelde gegevens heb ik overgenomen van de Nederlandse Oorlogsgravenstichting.

Vier graven op erevelden in Indonesië

Johannes Bakker, geboren te Losser, overleden te Paser Ladja.

Leeftijd: 27 jaar

Ereveld Menteng Pulo (Jakarta). Vak IV, nummer 10/7DD

Fokke Bosma, geboren te Noordwolde, overleden te Surabaya.

Leeftijd: 28 jaar

Ereveld Kembang Kuning (Surabaya). Vak C, nummer 228

Cornelis Hermen Jansen, geboren te Losser, overleden te Tasikmalaja-Panawangan

Leeftijd: 25 jaar

Ereveld Pandu (Bandung). Vak VI, nummer 80

Gerhardus Bernardus Schurink, geboren te Losser, overleden te Wonosari

Leeftijd: 27 jaar

Ereveld Candi (Semarang). Vak C, nummer 82

De uitrusting van onze manschappen was vaak gebrekkig te noemen. Het bevoorraden van met name het binnenland was natuurlijk een logistieke nachtmerrie. Er was sprake van sabotage, hinderlagen, opgeblazen bruggen en aanvallen uit het niets. Naast alle militaire problemen, is veel minder bekend, dat ook de voeding veel te wensen overliet. Dit was noodzakelijkerwijs rijst, rijst en nog eens rijst, opgeleukt met sambal, een eitje of een plakje ham uit blik. Verder wordt ingedroogde pindaas als één van de dagelijkse hoofdbestanddelen genoemd en dat gedurende meerdere jaren.

Een verhaal uit de eerste hand vond ik terug in de memoires van mijn eerder genoemde oom:

Het was omstreeks juli 1948 toen majoor Londo mij verzocht om wekelijks naar Tjimahi (tussen Djakarta en Bandoeng) te gaan om daar groente en

citrusvruchten op te halen. Wij kregen als bataljon (4-9RI lag in Wanaredja 300 km oostelijk van Bandoeng red.) namelijk een extra bedrag uitgekeerd omdat er beriberi was geconstateerd. Beriberi werd vastgesteld door de bataljonsarts en uit zich in 'deukpoten' (Na drukken op het been blijft er een deuk achter). Wij mochten dan ook vers vlees en eieren kopen bij de plaatselijke middenstand. Dat deed ik meestal met de sergeant-majoor, een KNIL smi. Ik ging altijd op zaterdagmorgen met een grote vrachtwagen (met een brenschutter en nog twee soldaten in de laadbak) van Wanaredja naar Bandoeng. Een reis van ca 300 km over slechte wegen. Ik gaf ze meestal wat extra geld zodat ze 's avonds bij de chinees wat extra konden eten en daarna een bioscoopje konden pikken. Er was onder de jongens veel belangstelling voor. Ik bleef dan zelf overnachten in Bandoeng bij familie.

's Maandags kwam de vrachtauto mij weer ophalen en gingen we naar een Friese boer die groente verbouwde. Hij liet de vrachtauto vol laden met allerlei groenten voor het hele bataljon en ik kreeg dan een extra mand groente mee. Het was zoveel dat ik geregeld kon uitdelen aan kennissen.

Daarna gingen wij met gezwinde pas weer terug naar Wanaredja. De eerste keren rechtstreeks, maar later moesten wij in Garoet de nacht doorbrengen in een soort hotel voor militairen, omdat de weg tussen Garoet en Tasikmiljaja niet meer veilig genoeg was en wij dan met een konvooi van Garoet naar Tasikmiljaja moesten rijden. We kwamen dan 's maandags of dinsdags in Wanaredja terug waarna de vrachtauto werd uitgeladen en de groenten verder werden verdeeld over de andere compagnieën. In het begin deden we zo'n reisje iedere week, maar we konden dat uiteindelijk niet volhouden en ik wisselde dat af met de majoor. Het waren boeiende weken.

Zoals hiervoor gemeld ben ik uiteraard niet in staat om een volledig beeld te geven. Conclusies zijn voor mij als buitenstaander dan ook niet te trekken. Uitsluitend de mensen die het zelf hebben meegemaakt hebben hier recht van spreken. Oet Dorp en Marke staat open voor hun verhalen.

Andries Kuperus

Bronnen:

De heren worden bedankt – Ant. P. de Graaf (ISBN 978 90 5194 041 1).
Tahoen jang soedah loepa 'De vergeten jaren' – P.F. Berends (ISBN 90 9006168 1).

Diverse publicaties in kranten uit die tijd en gesprekken met enkele betrokkenen.

DE BEVRIJDING VAN OVERDINKEL

In 2005 toen het zestig jaar geleden was dat er een einde aan de Tweede Wereldoorlog kwam riep de Historische Kring haar leden op om hun herinneringen aan Oorlog en Bevrijding op papier te zetten en via 'Oet Dorp en Marke' met elkaar te delen. Dat delen ging uiteindelijk zo ver dat ons Bevrijdingsnummer in een oplage van 7500 exemplaren huis aan huis in dorp en marke verspreid werd.

Uit Overdinkel werd niet veel gereageerd, we hadden toen ook nog niet zoveel leden in Overdinkel. Alleen Bertus de Jongeburcht (met een verhaal over Aaltje Bron, een uit Overdinkel afkomstige Jehovagetuige, die als gevolg van haar principiële opstelling in concentratiekamp Ravensbrück belandde) en Cor Lem (met zijn herinneringen 'aan 'n groot'n pröttel in de Tiekhook') reageerden.

Hoe dan ook, onlangs werden wij benaderd namens twee inwoners van Overdinkel, die als kind de Bevrijding hebben meegemaakt en daar graag nog wel wat over wilden vertellen.

Inmiddels zijn ze al vele jaren met elkaar getrouwd, maar hierna vertellen ze elk apart hun verhaal, zoals zij het beleefd hebben.

Herman Noordkamp:

Op 2 april 1945 tweede paasdag, was ik twaalf jaar oud en woonde aan de Tiekveenweg in Overdinkel. Tegen acht uur 's morgens zagen wij Engelse verkenners vanuit de Glane over de Glanestraat naar Overdinkel rijden. Bij de kruising met de Goormatenweg stopten ze en het schieten begon meteen. De Tommy's schoten richting Overdinkel. De Duitsers die zich o.a. in het Kerkebos bevonden, maakten dat ze weg kwamen richting de Duitse grens; wij zagen de takken uit de bomen knappen. Verder konden wij zien dat aan de Spinnersweg een stal in brand werd geschoten. De hele dag werd er hevig gevochten. Ook de kerktoren van de rooms-katholieke kerk moest het ontgelden. Later zagen wij dat er, ter hoogte van de Lakerinksweg, een Engels voertuig in brand was geschoten. Ook stond er een vernield Engels voertuig op de hoek van de Wepeloweg en de Kerkhofweg. Tegen de avond vertrokken de Engelsen, die wel twintig krijgsgevangenen afvoerden. Ondertussen waren wij bang dat de Duitsers terug zouden komen. Om half zes was er artillerievuur, met om de 100 meter een inslag, vanaf de Duitse grens tot in de Zoeke. Verder is er die avond volgens mij

niet meer zoveel gebeurd. De volgende dag waren de Duitsers nergens meer te bekennen en waren wij bevrijd.

Hoera we zijn vrij! Overdinkel 3 april 1945

Adele Noordkamp - Olde Bolhaar:

Tijdens de bevrijding was ik elf jaar oud en wij woonden aan de Glanestraat, de huidige Pastoor van Laakstraat in Overdinkel.

Met ons gezin zaten wij, zoals bijna elke nacht in de kelder van onze woning. Omdat de Engelsen vanuit Glane richting Overdinkel schoten, bevonden wij ons midden in de vuurlinie en durfden van schrik onze kelder niet te verlaten.

Op een zeker moment verscheen er een Engelse soldaat in de nis bij de achterdeur van ons huis, hij had een prachtig uitzicht over de weilanden achter ons. Vanuit de kelder konden wij hem zien en elke keer dat hij een Duitser neerschoot, stak hij een vinger naar ons op. Hij kwam zeker tot vier of vijf. Mijn vader heeft later de gedode Duitse soldaten naar Losser gebracht. Ze waren nog erg jong.

Deze Duitsers werden gedood rondom het ouderlijk huis van mijn vader, de boerderij van opa Bolhaar. (Later Punte; is in 1966 afgebroken.) Deze boerderij bevond zich schuin achter het huis van Dokter Brandenburg op de plek van de huidige Weth. Hassingstraat. (Niet te verwarren met de huidige boerderij Bolhaar aan de Rotermansweg).

's Avonds om ongeveer half zes werd het voor ons weer erg spannend tijdens een artillerie beschieting, die erg dichtbij kwam, o.a. midden in de Glanestraat ter hoogte van café Geerdink.

Bij ons waren alle ruiten gesprongen. Het leek ons beter om te vluchten en daarom hebben wij vervolgens de nacht doorgebracht in een schuilkelder bij Venhuis aan de Rotermansweg. Mijn vader bleef achter om op ons huis te passen. De volgende dag waren de Duitsers verdwenen en wij waren bevrijd.

Dolblijve inwoners van Overdinkel op 3 april 1945. De foto werd gemaakt in de Hoofdstraat.

PAULTJES HERINNERINGEN (4)

Paultje op de commode en bewonderd door zijn zusjes Femie (links) en Rita (rechts).

Ex-journalist Paul Bulters jr. werd in 1948 geboren in het voormalige postkantoor op de hoek van de Driehoekstraat en de Braakstraat. Ongeveer op de plek van de huidige supermarkt EMTÉ.

Omdat zijn vader ook Paul heette noemden veel oudere Lossernaren hem tot op latere leeftijd nog 'Paultje'. Hij kijkt in deze rubriek, vaak met een knipoog, terug op zijn jeugd in Dorp Losser in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw.

In deze aflevering de vierde bijdrage van Paul Bulters.

In de olie

Hoewel ons huis op de hoek van de Braakstraat en de Driehoekstraat veel kamers telde, het was immers een oud postkantoor, was de woonkamer niet zo groot. Daar huisden wij met zeven mensen en korte tijd zelfs met acht. Behalve mijn ouders, ikzelf en drie zussen zaten mijn opa (de vader van mijn moeder) en een korte tijd mijn oom (een broer van mijn moeder) op elkaars lip. Mijn oom speelde ook nog eens slecht viool, hoewel hij daar zelf anders over dacht, en het is te begrijpen dat er een fikse aanslag werd gepleegd op de lichamelijke gesteldheid en het incassersvermogen binnen het gezin Bulters.

In de hoek van de kamer, in een flinke leunstoel, zat mijn al op leeftijd zijnde opa, een ex-bakker. Niet de vrolijkste mens, eentje met buien, maar vooral eigenwijs. Vaak mokkend en anderen becommentariërend en natuurlijk altijd overtuigd van zijn gelijk. Dat leverde nog wel eens confrontaties op met zijn schoonzoon, mijn vader dus. Meestal ging het over de drukte van ons, de kinderen. In de middaguren was het even rustig als opa zijn bed opzocht en de drie trappen van de kelderdeur beklom om 'de opkamer', waar zijn bed stond, te bereiken voor zijn middagdutje.

Ik herinner mij een oudejaarsavond. Gebruikelijk was, dat mijn opa de olie-bollen maakte en bakte. Logisch toch, als je een ex-bakker in huis hebt. Maar de leeftijd ging opa parten spelen en dat bewuste jaar leek het mijn

vader beter voor de veiligheid van ons allemaal zelf eens voor de olieballen te gaan zorgen. Maar, daar was mijn opa helemaal niet van gediend. Er was immers maar één goede olieballenbakker en dat was hij. En dat liet hij zich niet uit handen nemen.

Rond de klok van zes deed hij in de keuken de schort voor. Iedereen moest de keuken uit en alle benodigdheden stonden keurig in het gelid en op reikwijdte klaar voor de vervaardiging van 'de beste oliebol van Nederland' of misschien wel 'van de wereld'.

Wij zaten allemaal in de kamer in afwachting van een gezellige oudejaarsavond met een glaasje prik, pinda's en natuurlijk een oliebol, toen er plotseling een hard sissend geluid uit de keuken klonk, gevolgd door een flinke knal. Wij sprongen op van onze stoelen. Nu al vuurwerk? Mijn vader vloog naar de keukendeur en toen hij die opende keek hij tegen een muur van rook. 'Wat is er toch gebeurd', riep hij in de nevel, waar ergens mijn opa moest zijn. Het enige wat hij hoorde was het nodige gebrom en getier. Toen de kruitdampen waren opgetrokken zagen wij onze opa staan en die aanblik vergeet ik nooit meer. Een zielig oud mannetje, met een schort voor. Met in de ene hand een sleef en een fles Bols jenever in de andere. Zijn schort, handen en gezicht besmeurd met deeg. De keuken leek op een ruimte waar zojuist een bom was ontploft. De muren en het plafond onder een beige smurrie. Slierten deeg dropen van het plafond.

Maar hoe viel de fles Bols in de handen van mijn opa, die zelf geen alcohol dronk, te rijmen met het bakken van olieballen? Wat bleek? Toen hij in alle drukte van het bakken olie wilde bijvullen in de grote pan, had hij de verkeerde fles gepakt. Niet de fles van de olie, maar de jeneverfles. De flinke scheut van het geestrijke vocht had desastreuze gevolgen. Zoals een flinke ruzie tussen opa en mijn vader, met verwijten over en weer en een oudejaarsavond zonder olieballen.

Maar mijn eigenwijze opa was er door het gebeuren nu ook zelf van overtuigd: het bakken van de olieballen kon hij toch echt beter aan een ander overlaten. En mijn vader: die koos eieren (lees olieballen) voor zijn geld. Die ging in het vervolg elk jaar naar bakker Stockmann aan de Gronausestraat voor de 'lekkerste olieballen van Nederland' of misschien wel 'van de wereld'.

Paul Bulters

Losser omstreeks 1890 (Burgemeester Warnaars)

Als opvolger wordt in juni 1870 Jan Arnold Warnaars benoemd. Gekomen als vrijgezel woont hij in pension bij G.M. Blokhof. Een jaar later trouwt hij en betreft een gedeelte van het in 1824 gebouwde gemeentehuis. Warnaars combineerde de functies van burgemeester en gemeentesecretaris. Ook was er nog een gemeenteontvanger. Dat die functie weinig werkzaamheden meebracht blijkt uit het feit dat de gemeenteraad in 1895 besluit dat de ontvanger, die in De Lutte woont, kantoor aan huis mag houden en slechts één dag per maand (!) zitting in Losser hoeft te houden. In 1907 krijgt de ontvanger kantoorruimte in het gemeentehuis en wordt hem een brandkast ter beschikking gesteld.

"Tijdens wat websurfen kwam ik bijgaand overzicht uit de Gemeentegids 2011 tegen, waarin ook gesproken wordt over de gemeenteontvanger die begin 1900 aan huis mocht werken. Dat deed hij volgens mij aan NL 89', zo schrijft ons Jan Morsink, geboren op NL 89, bie Mössem in De Lutte. En hij vervolgt: 'Ik ben in het bezit van een zilveren tabaksdoos, zoals bijgevoegd op de foto, en van zijn bureaustel. Maar wie was deze man? Als u informatie heeft dan zou ik die graag willen ontvangen. Alvast bedankt en ik ben benieuwd naar uw antwoord."

Internet is een erg gemakkelijk medium. Met behulp van Google kun je over bijna alles heel snel, veel te weten komen. Als dat niet lukt dan stuur je een mailtje naar de HKL, want 'daar', zo denken mensen regelmatig, 'zoeken ze het wel even voor mij op'. En zo blijven wij bezig, soms met vragen waar heel snel een antwoord op te geven is. Zo nu en dan ook met vragen waar meer inspanning voor nodig is. Dat kunnen ook vragen zijn waar je in eerste instantie geen 'gat' in ziet, maar waar dan soms met behulp van ons uitgebreide netwerk van deskundige helpers toch een verrassend antwoord op gevonden wordt. Enkele jaren geleden was een vragenstelster zo dankbaar voor de uitgebreide informatie die wij boven water kregen, dat zij ons spontaan uitnodigde om naar Israël te komen, waar zij woonde. Helaas voegde ze er geen 'tickets' bij ...

Jan Morsink is ons ook dankbaar voor wat wij voor hem vonden. Hij heeft

ons nog niet uitgenodigd om naar Borne te komen, waar hij woont, maar dat kan nog komen ... Jan stuurde ons wel een persoonlijk verhaal over de tabaksdoos en de bureaustof.

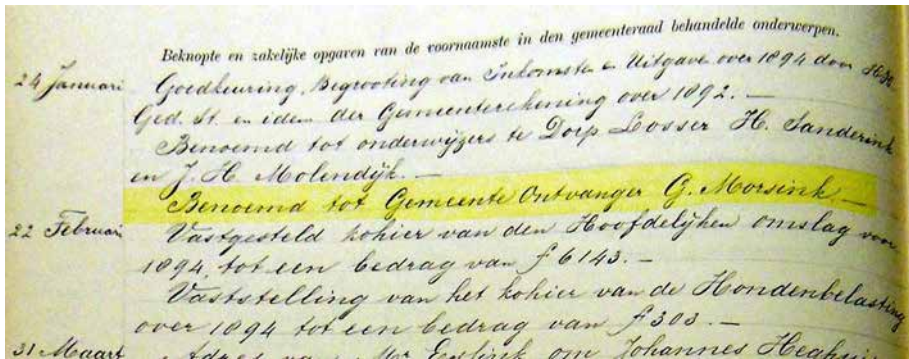
Wat wij vonden

Op de onderkant van de tabaksdoos staat een inscriptie, waaruit blijkt dat deze door het secretariepersoneel van Losser is aangeboden aan de gemeenteontvanger, bij diens zilveren ambtsjubileum (1894 - 15 - 2 - 1919). Een kostbaar cadeau voor de ontvanger van een gemeente, die zo arm was dat er tot 1907 zelfs geen brandkast nodig was...

De informatie 1894 - 1929 maakte het zoeken natuurlijk erg gemakkelijk. Wij hebben een groot aantal foto's van oude documenten uit het gemeentearchief in ons bezit en vonden in de 'Beknopte en zakelijke opgaven van de voornaamste in den gemeenteraad behandelde onderwerpen', dat op 24 januari 1894 was benoemd tot Gemeente Ontvanger G. Morsink!

Uit het document blijkt dat op dezelfde dag werden benoemd tot onderwijzers te Dorp Losser H. Sanderink en J.H. Molendijk. Meester Molendijk heeft een belangrijke rol gespeeld in de protestantse kerk. Hij heeft ook dat stijlvolle oude huis aan de Bernard Leurinkstraat 32, tegenover het

notariskantoor, laten bouwen. Meester Sanderink is de vader van Annie Sanderink, de vrouw van Herman Bourgonje voormalig secretaris van de HKL. Herman en Annie zijn beide overleden in december 2011.

De ontvanger heette dus Morsink. Dat is een bekende naam in dit verhaal. Zou Jan dit echt niet geweten hebben? Toen we hem dat vroegen kregen we de volgende reactie.

“Het ‘káske van oom Gerrad’ was voor mij altijd met een historisch waas omgeven. Ietwat scheef weggezakt in de ‘oale kökk’n’ van NL 89, nu Beuningestraat, in De Lutte natuurlijk.

Daar geboren (1952) en getogen heb ik de ladekast steeds schever zien worden en uiteindelijk mocht ik ‘den pröttel’ wel meenemen.

In de laden vond ik in de beginjaren ‘80 een oude tabaksdoos ‘van de gemeenteontvanger’.

Deze oude tabaksdoos behoorde toe aan de gemeenteontvanger van Losser, die tijdens de eeuwwisseling, de vorige dus, voor een groot deel thuis mocht werken.

Daarom was ook ‘dat káske’ nodig en was er al heel vroeg een telefoon: Nummer 217, de pastorie had 203 en Greatske (nu Taxi Nijhuis) had 209.

De oude tabaksdoos werd in 1919 geschonken aan de gemeenteontvanger van Losser, een oom van mijn oom Gerard, die ik trouwens nooit gekend heb, omdat hij stierf in de oorlog ‘an pluurs’, zoals mijn oma zei als ze vertelde hoe ze haar oudste zoon verloren had.

Op de bovenkant, het deksel, staat een landelijk tafereel met paard, koeien en boerderij. Het is duidelijk géén Twents landschap.

Deze tabaksdoos werd vroeger gebruikt om DE-punten in te bewaren. Toen ik in 1982 bij een zilversmid kwam, met het verzoek de tabaksdoos te repa-

reren (in al die jaren was hij al voor veel andere dingen gebruikt dan voor het bewaren van tabak en DE-punten) vroeg deze zilversmid onmiddellijk wat ik er voor wilde hebben. Daar zijn we dus maar niet op ingegaan. Sindsdien ben ik in het bezit van dit gerestaureerd erfstuk. Daarna heeft zoonlief, toentertijd vier jaar, de tabaksdoos gebruikt om te experimenteren met olie, vuur en zonnestralen. De zilveren tabaksdoos heeft deze experimenten en de zes weken in de tuin, onder de heg, goed doorstaan". (Aldus Jan Morsink).

Georg van Slageren

EEN NEOMIST IN OVERDINKEL?

Toeval bestaat niet?

Toevallig viel ons oog op deze bijzonder fraaie foto uit de HKL-collectie. Wij denken dat de foto in Overdinkel gemaakt is. Als je let op de symbolen op de ereboog is deze opgericht ter verwelkoming van een neomist. En als je naar de kledij kijkt van de mannen die met de boog aan het werk zijn, zou de foto gemaakt kunnen zijn in de dertiger jaren van de vorige eeuw. En waarom dan niet in augustus 1937? Dat is de maand waarin pater Hendrik Oude Engberink (zie het artikel op pag. 9) in Overdinkel zijn eerste heilige mis opdroeg.

Maar is deze veronderstelling juist? Wie kan ons helpen? Er moeten toch nog wel mensen zijn die personen op de foto herkennen als hun vader of hun opa of hun buurman?

Reacties graag naar secretaris@historischekringlosser.nl